

Bijdrage van de theoloog Elbert Grosheide op de bijeenkomst van 10 mei 2016 met als thema “De zorg om het gezamenlijk huis”.

Mij is gevraagd enkele opmerkingen te maken vanuit de theologische invalshoek, maar graag wil ik beginnen met twee herinneringen, die een persoonlijk stempel hebben. Het leek me wel aardig die vooraf te delen.

Tijdens de lessen missiologie die ik halverwege de jaren zeventig volgde in mijn opleiding deed de professor enigszins vergenoegd verslag van zijn ervaringen in Indonesië. Het christendom en het communisme hadden in de streek waar hij werkte veel goeds gebracht, omdat er vanuit die levensovertuigingen geen rekening meer hoefde te worden gehouden met wat ik maar noem “bezielde gewassen en rituele eisen met betrekking tot zaaien en oogsten”. Vanuit het christelijke perspectief van de ene God die de aarde aan de mens gegeven had om te bewerken en te bewaren kon er efficiënt met machines gewerkt worden. De mens was geroepen om over de aarde te heersen en dat heeft...in de ogen van die tijd...veel goeds gebracht, met alle materiële inzet, ontbossing en efficiëntie die daarbij hoorde.....Wat zou de professor vandaag daaraan toegevoegd hebben als hij nog had geleefd...

Een andere ervaring van vorige week. Een paar dagen verbleven wij in de Eifel en hebben genoten van de schitterende, ontluikende natuur. Af en toe schiet je dan te binnen, dat mensen nogal eens zeggen dat ze God of het goddelijke meer in de natuur ontmoeten, dan bijvoorbeeld op een zondagse kerkstoel. En op een bepaalde manier kan ik me daar wel iets bij voorstellen. Op een gegeven moment liepen we langs een bord waarop met enthousiasme vermeld werd dat er in dat gebied weer wilde katten rondzwierven, die zich tegoed deden aan de vele muizen in dat gebied. En dit deed me weer denken aan natuurprogramma's op de televisie waarin de wreedheden in de natuur niet van de lucht zijn. Over mensen hoeven we het niet te hebben.

Ik beperk me tot de invalshoek van de christelijke traditie volgens mijn opdracht met alle respect voor welke andere godsdienstige of seculiere benadering dan ook waar wij veel van kunnen leren.

Het kan niet anders dan dat in de kerkelijke documenten over het klimaat de Schepping en de schepper ter sprake worden gebracht.

Regelmatig wordt zelfs zover gedacht, dat in elk schepsel, in alle materie de liefde van de Allerhoogste aanwezig is.

Ook wordt verwezen naar de geloofsbronnen waarin de schepping zelf de lofzang aanheft op de Schepper. De rivieren die in de handen klappen en de bergen die het uitjubelen...

Nu is er van alles over schepping en de Schepper te zeggen, in orthodoxe en meer liberalere zin, het meest wezenlijke lijkt me echter dat met het scheppingsbegrip meekomt dat de aarde gegeven is, in bruikleen. Als de psalm zingt dat de aarde van God is, -of je dat nu letterlijk of meer figuurlijk neemt-, het wil het besef oproepen, dat je zorgvuldig dient om te gaan met wat je is toevertrouwd voor een aantal levensjaren.

De geloofstraditie brengt het scheppingsbericht veelvuldig in verband met Exodus, bevrijding. Die zijn niet los verkrijgbaar, de schepper is de bevrijder. In die lijn verwijzen vele documenten naar de zorgvuldige omgang met de natuur altijd in relatie met vrede en gerechtigheid. (Vrede, gerechtigheid, heelheid van de schepping is een aardige slogan geworden.)

En dit houdt weer verband met het feit dat het scheppingsbegrip principieel inhoudt dat de schepselen met elkaar verbonden zijn en de volstrekte gelijkheid van de schepselen verkondigt. Vandaar ook die relatie met bevrijding.

Deze algemene verbondenheid mag vandaag de dag mede de inspiratie vormen om tot verregerende dialogen te komen, wereldwijd, met betrokkenen van welke overtuiging of discipline dan ook, wanneer het gaat om vragen rond integriteit van de aarde, vrede en gerechtigheid.

Terugkerend naar de christelijke geloofstraditie. Daarin speelt schuldbesef een wezenlijke rol. Het woord zonde is besmet geraakt door mensen er existentieel mee te belasten. Daar schaam ik me voor, dat mede door de christelijke traditie mensen gebukt gaan onder een permanente last van schuldgevoelens. Dit gezegd hebbend speelt in de drieslag van de zorg voor de aarde, vrede en het recht is het wel degelijk van belang of we oog hebben voor waar we mens, -met name die mensen met het meest miskende belang-, en de natuur mee hebben opgezaaid.

Maar dit weer niet zonder het perspectief van verzoening en omkeer. Principieel aanvaard zijn mensen om zich te kunnen heroriënteren op de verschillende levensniveaus.

Hiermee ben ik gekomen bij een aspect dat dwars door alles heenloopt en dat in verscheidene documenten krachtig naar voren komt. Je kunt met regels en wetten dingen afdwingen ten aanzien van die drieslag heelheid van de schepping, gerechtigheid en vrede en dat zal om de drommel ook moeten. Op hetzelfde moment echter gaat het om de vraag naar de ethiek, de instelling, de moraal, de gezindheid.

Regelmatig wordt de vinger gelegd bij het feit dat de mens teveel centraal staat in ons denken en doen. Eerlijk gezegd lijken de geloofsbronnen daar wel mede aanleiding toe te geven in onze context en leeswijze. Vandaag moeten we vandaag echter constateren dat het louter mensgerichte ons niet brengt bij het “zie het was goed, zeer goed” van het lofdicht op de schepping.

En om het nog een beetje zwaarder aan te zetten: waar leef je eigenlijk voor? Wat zijn onze doelen? En hoe verbinden we ons in dat kader met onze medemensen, met name de meest kwetsbare en hoe werkt dat vervolgens door in onze omgang met de natuurlijke leefomgeving? *En niet in de laatste plaats, kunnen we ons daarin door anderen laten meenemen.*

Overigens terzijde maar beslist niet onbelangrijk: In de bijbelse traditie ligt in dit geheel een mooi verband met de sabbat, het jubeljaar en sabbatsjaar.

En de aardigheid is, dat dit alles ook nog met een vreugdevol leven wordt verbonden.

In de evangeliën, maar ook elders, duikt regelmatig het woord onderwijs op. Een uitnodiging tot op vandaag om leerprocessen aan te gaan wanneer het gaat om het evenwicht te zoeken met jezelf, de ander, God, het heilige, de aarde...zodat er een ander perspectief op leven, conflicten, samenleven, delen, markt, consumeren enz. mogelijk wordt, zonder naïef te willen beweren dat het allemaal zo eenvoudig ligt. In dit verband kun je ook de lessen noemen, die de inheemse volken ons kunnen leren.

In de geloofstraditie worden beelden geschetst van en gedroomd over een wereld die bevrijd is tot op het werkelijke leven zelf, waarin zelfs vrede wordt geschilderd tussen adders en baby's, lammetjes en beren. Een vernieuwde aarde, een verzoende mensheid.

Inspiratie tot het zingen van liederen en het uitvoeren van rituelen, tot op de sacramenten in de kerkelijke setting toe.

En tot grote vreugde zien we steeds vaker dat deze visioenen ook betekenis krijgen in de concrete keuzes die mensen maken en het gedrag dat daarbij hoort (zoals matiging, vergroening, vergoeding, rust, ruimte, eerlijk beleggen, fair trade, groene kerken). Dat verbindt ons met mensen die vanuit andere levensovertuigingen, andere culturen etc. zoeken en handelen in dezelfde richting. Hopelijk zal dit een steeds grotere olievlek (excuus voor deze associatie met de grondstoffen) worden die de globe overgaat, totdat stap voor stap recht gedaan wordt aan de mensheid, de natuurlijke leefomgeving en bronnen van leven.

Van huis uit heb ik niet zoveel met de voorstelling van letterlijk bezielde dingen en dieren. Maar als de psalm zegt dat de mens als bijna goddelijk hierover mag heersen, dan schept dat een dermate grote verantwoordelijkheid dat we bij ons handelen in de dingen, de planten en de dieren een goddelijke waardigheid mogen zien weerspiegeld. Een waardigheid, die ons uitnodigt behoedzaam hiermee om te gaan. En dat heeft dan ook weer alles te maken met de principiële waardigheid van alle mensen, juist ook hen die het eerste slachtoffer zijn of worden van onze omgang met de aarde en wat de aarde voortbrengt.

En het is bemoedigend, dat velen hebben geleerd zorgvuldig te kijken, te oordelen en te handelen.